

העלון לאברכי כולל, בני הישיבות ולכל לומדי התורה

האיחוד בהידוד

המאחד בקרבו חידודים ותשובות בהלכה ובאגדה

לע"נ ר' שמעון יהודה בן הגה"צ ר' אברהם יעקב (זיידל) עפשטיין זצוקלה"ה

פרשת לך - תשע"א גיליון חמישי

כתב חידה

במלחמה הראשונה נכנעת
ובשנייה בבהלה נמלטת

בגפי בנס ניצלתי
ולא מחמת מעלתי

את שאירע לאנשי עירי
סכנה מהמצוי במקומותי

מי אני?

רמז: דמות הקשורה לפרשה

תזכורת: הקשר בין הדמות לפרשה הוא בהזכרתה או ברמיזתה בפרשה או בפרש"ה

דבר תורה

"ומלכי צדק מלך שלם הוציא לחם ויין והוא כהן לקל עליון". בראשית י"ד ח.

פשוט דברי הפסוק, שכל מה שהתורה הקדושה מזכירה את ענין כהונתו של 'מלכי צדק', הוא רק לגבי מה שמוזכר אח"כ, שאברהם נתן לו מעשר מכל, וכפרש"י שם, שנתינת המעשר למלכי צדק היתה משום שהיה כהן, אלא שקצת קשה ללמוד כך, דאם כן מדוע התורה כתבה זאת בפסוק זה, ולא אח"כ כאשר מוזכרת נתינת המעשר על ידי אברהם, וביותר, שמעצם הזכרת הכהונה שלא בסמיכות לשמו, אלא לאחר שהתורה כותבת שהוא הוציא לחם ויין, מוכרח שיש שייכות בין הדברים.

עוד צריך ביאור, מדוע מלכי צדק הוציא לחם ורק אח"כ יין, שהרי אותו יום היה יו"ט ראשון של פסח, כדאייתא בפרד"א כ"ז, והלכה פסוקה היא, שקודם מקדשים על היין ואח"כ בוצעין את הפת.

רש"י הביא ב' ביאורים בטעם הדבר מדוע מלכי צדק הוציא לאברהם לחם ויין, ש"כ עושים ליגיעי מלחמה, והראה לו שאין בלבו על שהרג את בניו. ומדרש פסוק זה, רמז לו על המנחות ועל הנסכים שיקריבו שם בניו, וכידוע, שיש הבדל ושינוי רב בין הנסכים למנחות לגבי מה מתוכם לה' ומה לכהנים, שבנסכים, כל היין צריך להנסך ע"ג המזבח, ואין לו לכהן ממנו דבר, ואילו במנחות, רק את הקומץ מקטירים, וכל השאר נאכל לכהנים.

בתחילת חומש ויקרא, כאשר התורה כותבת את פרשיות הקרבנות, מתחילה התורה בפרשת עולה, וטעם הדבר מדוע הקדימה התורה פרשת עולה לפרשת חטאת ולשאר הקרבנות, כתבו הראשונים (עי' חזקוני שם, וע"ע רבינו בחיי), משום שהעולה כולה לגבוה, "והקטיר הכהן את הכל המזבחה", מה שאין כן בפרשת חטאת ושאר הקרבנות, שרק חלק מהקרבן מוקטר, וחלקיו האחרים הם לכהנים או לבעלים, על כן נחשבת העולה לחשובה יותר והתורה פותחת בדיניה והלכותיה (ויסוד זה כבר נמצא בפסחים ע"ז ב', "עולה היא דחמירא, שכן כלילי", וע"ע שם ב"ט א' ועוד, בדכל מקום חטאת קודמת לעולה, וצ"ע).

ע"פ יסוד זה, שקרבן העולה כולו על גבי המזבח, בלא שיירים, נחשב לחשוב יותר, מתעצמת קושיותו, מדוע בפרשתינו מזכירה התורה ראשונה את הל'חם' המרמז על מנחות, שאינה מוקטרת כולה, אלא שייריה לכהנים, ולא את היין' המרמז על הנסכים, העולים בשלימותם על גבי המזבח.

התורה כותבת לנו על כהונתו של מלכי צדק, 'והוא כהן לקל עליון', וצ"ב, מדוע התורה צריכה לכתוב לנו שהוא 'כהן לקל עליון', מדוע לא די לכתוב 'והוא כהן', ופשוט הוא שהוא כהן לשמים ולא לע"ז.

וביאור נפלא ע"ד הדרש שמענו בזה, שבתביבות אלו 'והוא כהן לקל עליון', התורה באה לבאר וליישב את כל הקושיות, שהטעם שמלכי צדק הוציא לחם ורק אח"כ יין, היא משום כהונתו, שכידוע, ישנה מנחה אחת השונה מכל שאר המנחות, שאין לה שיירים, והיא 'מנחת כהן', שעליה נאמר (ויקרא ו' ט"ז), "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל", נמצא שהלחם שהוציא כנגד המנחות, היה כנגד מנחתו, מנחת כהן המוקטרת כליל, וכאשר משווים בין מנחה לנסכים, באופן ששניהם בשלימות עולים ע"ג המזבח, פשוט הוא שהמנחה חשובה יותר, שהמנחה היא עצם הקרבן, ואילו הנסכים הם התוספת לקרבנות, ולכן מובן היטב מדוע כותבת לנו התורה בראשונה את הלחם ורק אח"כ את היין.

ולפי"ז יובן ג"כ מדוע הזכירה התורה את כהונתו של מלכי צדק בפסוק זה, משום שרק מחמת כהונתו הוא הוציא את הלחם לפני היין, וכן יובן לפי"ז מה שהארינו לבאר, היאך הוציא מלכי צדק לאברהם לחם, כאשר באותו יום היה יו"ט של פסח, שלפי הנאמר לא יקשה מידי, שבהכרח שהלחם שמלכי צדק הוציא, היה מצה, כדשינוי במנחות פ"ה מ"א, "כל המנחות באות מצה...".

© כל הזכויות שמורות ל'איחוד חידוד' ולרבנים הכותבים - מודיעין עלית - אוץ ישראל

לחכימא ברמיזא

כתב בפמ"ג (סי' קע"ד, משב"ז סק"א), "כששותה כוס, מברך תחלה ויטעום מעט, אח"כ יאמר לחיים וכדומה, דכבוד שמים עדיף".

לפי"ז יש צורך ליישב עובדא באדם גדול מסוים.

התדע מיהו ?

[ואם תדע מי היה פרנס וגזבר עניים, נגלה מיהו].

מעשה רב

בבית הכנסת המרכזי בעיר החדשה, קיימים שלשה בתים לתפילה, ההיכל הגדול, בית שני ובית שלישי, אך למרות מאמצי הגבאים, אין להם אלא שני 'ספרי תורה', כך שבמים בהם קוראים בתורה, ספרי התורה נודדים ממקום למקום. באחד הימים, כשסיימו את הקדיש שלאחר התחנון, פתח החזן את 'ארון הקודש', וראה שאין בו ס"ת. אחד המתפללים הזדרז לזכות במצוה ומיהר להביא ס"ת מהחדר הסמוך. באותו הזמן שהמתניו להבאת הס"ת, חלק מהציבור החל באמירת 'ברוך שמי'.

ר' ראובן, אחד המתפללים, העיר את תשומת לבו של ר' שמעון היושב בסמוך לו, מדוע החל באמירת בריך שמי כאשר הס"ת עדיין לא הוצא מהארוה"ק. וזה השיבו, שעצם פתיחתו של הארוה"ק בידי החזן, היא מעוררת את הע"ת רצון' ולכן כבר ניתן להתחיל לומר תפילה זו, גם כאשר הספר לא הוצא מארוה"ק זה, ולא היה בו כעת כלל ס"ת, והראיה שיש 'ענין' בארוה"ק פתוח, אף שאין בו ס"ת, כמנהגינו בהושע"ה, שמוציאים את כל הס"ת, ובכל זאת משאירים את הארוה"ק פתוח.

בנוסף לכך, טען ר' שמעון, לפי שיעור הזמן, מסתבר שהשליח פתח כבר את הארוה"ק בחדר הסמוך, וקרוב הדבר שהוא בדרך עם הס"ת לכאן, וכעת העת להתפלל תפילת 'ברוך שמי'.

כאשר נכנס נושא הס"ת לביהמ"ד מצד מערב, והיה בדרכו אל עבר החזן להביא לו את הס"ת, באותה שעה החל ר' ראובן לומר 'ברוך שמי'. טען לו ר' שמעון, שלדבריו, שכל מה שגורם את הע"ת רצון הוא פתיחת הארון, הרי כעת הכניסו את הס"ת אחרי שכבר הוצא הס"ת מכבר מארוה"ק, ואין כאן ארוה"ק פתוח לפנינו, אי"כ כבר הפסדת את הע"ת רצון וכבר אי אפשר לומר תפילה זו.

השאלה היא, הצדק עם מי ?

בבין חידות

היכי תימצא, אחד שתה כוס הקידוש של שבת, ויצא ידי חובתו, ובכל זאת יצטרך לקחת כוס יין נוסף לקידוש באמצע הסעודה (למרות שלא יצטרך לברך עוד פעם על היין שבסעודה).

מעניינא דסדרא

"קיים אברהם אבינו אפילו עירובי תחומין" (יומא כ"ח ב', לגירסת הרשב"א בשו"ת ח"א סי' צ"ד, ועוד). איזה פסוק בפרשתינו יש ליישבו עם מאמר זה.

רק לדחותם, אלא טענה שיש בה ממש היא¹⁶, וא"כ מה טעם 'גזל כנעני אסור'. והנה היה מקום לומר, דבאמת לא דאייתא בסוגיא דב"ק שם, 'מנין לגזל כנעני שהוא אסור', ידידוע שאין הווננה ל'כנעני' דוקא, אלא לכל גוי מכל שאר האומות, וגם שיש נוסחאות בסוגיא שם, 'מנין לגזל 'הגוי' שהוא אסור', ולא 'מנין לגזל כנעני' שהוא אסור', וכפי הנמצא באמת בדפוסים קדמוניים, ורק מפני חשש מה'צנוזרה', שינו בדפוסים המאוחרים ל'כנעני', מאחר ואמרו בגמ' מאידך דאיבדוהו מותרת, ולכן נקטו 'כנעני', מתוך שסברו שגזה לא יקפידו פקידו הצנוזר, היות והאומה הטענית כבר אינה קיימת, וכל המודבי בגנות העי"ם כיוצ"ב בתלמוד, הוא כביכול מהאומות שהיו לפנינו (וכפי שנהגו כל מדפיסי הספרים בשנים קדמוניות לציון כיוצ"ב בדפוס פריהם).

ולפ"ז היה ניחא לכאורה, דליקח מכנעני שידוע בודאי שהוא מאומה הכנענית, באמת אין מקור לאוסרו מן התורה מדין 'גזל', דאיסורא דגמ' קאי בעיקר לשאר האומות. אלא שלדינא אין בזה נפקותא, כיון דדבר בא סנחריב וביבלא את האומות. ואפשר שמפני כן לא חששו לשנות הגירסא בגמ' ל'כנעני', לפי שאין כאן מקום לטעות ולומר שגזל כנעני אסור, כיון שבאמת כן הוא, אחר שבבל"ה נתלבללו הכנענים בין האומות¹⁷. איברא, ש"א"ל לומר כן, שהרי אפי' נימא שדין הגמ' קאי גם לשאר האומות, אבל ודאי מייירי בעיקר ב'כנעני', שהרי הך קרא דליפני התם גזל הגוי אסור, משתעי כנענן, דיליף בגמ' מדכתוב (דברים ט"ז) "ואכלת את כל העמים אשר ה' אלקיך נתן לך", והם כל העמים שהיו בא"י בזמן המדבר הארץ, שהם ז' עממין, וכדכתבי (שם א'), "ונשל גוים רבים מפניך החתי והגרגשי והאמרי והכנעני והפריז והחוי והיבوسی שבעה גוים...", ואותם העמים היו מבני כנען, וכפי הנזכר בפרשתינו (י' ט"ו ואילך)¹⁸.

ולפ"ז מוכרח שכוונת הגמ', לאסור גזל 'כנעני' לדוקא (אף אם שאר האומות בכללו), וא"כ הדרא קושיא ברוכתא, דלכאורה כנענן וכל זרעו עבדים הם לשם יופת, ומה שקנה עבד קנה רבו, וכנ"ל, וא"כ למה היא גזילו אסור¹⁹.

ומיהו כל זה למד' גזל הגוי אסור מן התורה, אבל אי נימא גזל הגוי מותר מן התורה²⁰, ורק משום חילול השם הוא אסור, א"כ באמת ניחא, דאף גזל 'כנעני' אסור (וכהגירסא שלפנינו), משום דע"פ יש בו משום חילול השם, ואין לו ענין להלכות קנינים, ופשטי²¹.

תשובה ל"כתב חידה"

מי אני: "חצרמות [בן יקטן]"

דמות הקשורה: "ויקטן ילד את אלמוךד ואת שלף ואת הצַרְמוֹת ואת ירח". בראשית י"ב.

לדרגה גדולה סבי נתעלה – שעבַר סבו של חצרמות, נתעלה לדרגה גדולה, שהיה נביא גדול.
שעבַר היה סבו של חצרמות, שהיה עבר אבי יקטן אביו וכמפורש בקרא (בראשית י' כ"ה - כ"ו), "וילַעֲבַר ילד שני בָּנים, שם האֶחָד פֶּלֶג כי בְּיָמָיו נִפְלְגָה האָרֶץ וְשָׁם אָחִיו יִקְטָן. וַיִּקְטָן ילד אֶת אֱלֹמוּךְד וְאֶת שֶׁלֶף וְאֶת הצַרְמוֹת וְאֶת יָרַח".
ועבר נתעלה לדרגת 'נביא גדול', כדאייתא בסדע"ר א' וב"ר ל"ז י' ועוד, "אמר ר' יוסי, נביא גדול היה עבר...", וכפרש"י י' כ"ה, על הנשתבא נבואה על העתיד להיות עבוד למעלה ממאתים שנה, וכדלהלן.

ובכמחצית ימיו הדבר נתגלה – שדבר נבואתו של עבר נתגלה מכול ונשקע ביטי.

- וגרוא דמדברי רש"י הנ"ל, מקור נאמן למש"כ המהרש"א בשבת ק"ג ב', 'ונראה דבאי' אין לחוש משום אבותיו שמתו בא"י, כיון שמצינין קברות מטהרין אותם, אין לחוש שיאכל עפר המת, דמבאי אשטא גזרו טעמא דארץ עמים אגושא וואאריא, ולא גזרו על כך בארץ ישראל¹⁶.
- ותשת"י לקוראים החשובים שליט"א שהעירו לדברי האזרחים הללו.
- ועיי' בב"ר חיי שרה (ס"א ז) כענין זה בשינוי לשון.
- ועיי'ש שהוסיף הקשיות עוד, שגם לגבי טענת 'לסטים אתם' לכאורה אין כאן טענה, שהרי ארץ ישראל נפלה בחלקן של שם', וכדפרש"י בכמה דוכתי (עי' לך לך, י"ב ו), וכתב לתרץ, "ל"ל, שמה שאמר אימרו אומות העולם 'לסטים אתם', מייירי בשאר בני שם, כדכתבי על שם יעלם ואשור וכו', ואפס ארץ ישראל נפלה בחלקו עם כל בני שם שהיו בניו, וארפכשד כולה, היה ראוי שתחלק עם כל בני שם שוה בשוה, ולפיכך יכולין לומר לנו 'לסטים אתם'.
- גם תרפי אחר, שכל האומות כולן יכולין לומר לנו 'לסטים אתם', ולא שיל אלא נפלה בחלקו של שם אלא ארץ הנגב בלבד, ולא שאר ארץ ישראל לקחה של מן הדין, לפיכך יכולין לערער ולומר לישראל לסטים אתם¹⁷.
- ועיי' גם משכ"ת רבותינו הראשונים לפרש בקרא דפ' האזינו (דברים ט"ז ח'), "יצב גבלת עמים למספר בני ישראל", שדבר ההפלה העדי הקב"ה לבני כנען דוקא בארץ ישראל, כדי שישמרו הארץ עד שינחלוה בני ישראל, והוא כדי שלא יהיה פתוחון פה לאומות על ישראל, כיון שהם יורשים מבני כנען ולא מאומה אחרת, ולגבי כנען הלא 'מה שקנה עבד קנה רבו', וישראל מבני שם הם וזוכים מידי בני כנען, עי' בזה ברש"י ובחוקוני ושאר ראשונים שם, וכן בפרשתינו י' ט"ו וברמב"ן שם, וכן ברש"י דה"י א' א' א', וברד"ק שם.
- בדפוס ונציה (מבוגר הגירסא 'מנין לגזל הגוי', ו"כ"ה בכת"י מינענן, ובכת"י המבוגר (תקמ"ד). ובדפוס בול (סמ"ה) הגי' 'מנין לגזל הכנר', ומכ"כ בכל הסוגיא שם דמייירי מדיני הישראל עם העי"ם, ישנם כ"כ שניים מבחיב הצנוזר.
- וקתב צ"ב, דהאי עובדא דבני ארפכשד (בני כנען) היה לאחר שבבלל סנחריב את האומות, שהרי אלכסדרוס מוקדון היה

רק בכמחצית ימיו, בעת שבנו הגדול פלג בנו, שהארץ נפאלה. שנבואתו של עבר הייתה אודות הארץ שעומדת תפלא, והיא נאמרה בעת קריאת שמו¹⁶ של בנו הגדול 'פלג', שעל שם העתיד נקרא את, וכמפורש בקרא (בראשית י' כ"ה), "ולעבר ילד שני בנים, שם האחד פלג, כי בימיו נפלה הארץ...".
ודברי נבואתו זו, שבימי פלג בנו הארץ תתפלא, היתה על סוף ימי בנו, שאם תאמר שהיה זה בעת לידתו, אין בכך שום נביאות, אלא רק ענין קריאתו בנו על שם המאורע, ואם תאמר שהוא באמצע ימיו, שעבר נתבא לילדת שמו שבמהלך ימי חייו הארץ תתפלא, אין אז נחשב כנבואה, כי נבואה היא הגדת דבר ברור, ולא סתם, שאין בכך שום אילו אומר ר' בנאי הארץ ותפלא, אלא בע"כ שעבר נתבא בעת לידת פלג בנו, שבסוף ימיו תתפלא הארץ. כדאייתא בסדע"ר א', "אמר ר' יוסי [בן הלפאט - ב"ר], נביא גדול היה עבר שהיה שם בנו פלג ברוח הקודש, שנאמר כי בימיו נפלה הארץ וגו', אם בתחילת ימיו, והלא יקטן אחיו קטן ממנו, והוליד ז' ג' שפחות ונתתפלגו, ואם באמצע ימיו, והלא לא בל סלותם אלא לפרש, הא אינו אומר ר' בימיו נפלה הארץ אלא בסוף ימיו", וכע"ז בב"ר ל"ז ז', וכפרש"י שם י' כ"ה.
ונבואתו זו של עבר אודות העתיד שהארץ תתפלא, נתגלה רק בכמחצית ימיו של עבר, בשנתו המאתים שבעים ושלש, שהוא קרוב למחצית ימיו שהם מאתיים שלושים ושתים שנה¹⁷.
וחשובו שנות עבר וזמן מות פלג בנו הוא כדלהלן. עבר חי ארבע מאות ששים וארבע שנה, כמפורש בקרא, שלשים וארבע עד לידת פלג, ועוד ארבע מאות ושלושים לאחר לידתו (שם י"א ט"ז ז'), נמצא שמחצית ימיו הם מאתיים שלושים ושתים שנה, ופלג בנו, שנולד לו בשנתו השלושים וארבע וכדלעיל, חי מאתיים שלושים ותשע שנה, כמפורש ג' א', בקרא, שלושים שנה עד לידת רעו בנו, ועוד מאתיים ותשע שנה לאחר לידתו (שם שם י"ח ט"ו), ואם נצרך את שנות פלג לשנות עבר אביו, נמצא שבעת מות פלג, היה עבר אביו בן מאתיים שבעים ושלש שנה, ארבעים ואחד שנה יותר ממאתים שלושים ושתים שנות מחצית חייו.
ונבאותו תקופה נפלה הארץ, והתגלתה נבואתה הגדולה של עבר, שניבא מאורע זה מאתיים שלושים ושתים שנה קודם לכן.
ע"פ סדע"ר א', ב"ר ל"ז ז' וכפרש"י שם י' כ"ה.

שמי הוא ע"ש מקומי – שחצרמות נקרא על ע"ש מקומו.
שחצרמות נקרא בשמו על שם מקומו, הכי אייתא בב"ר ל"ז ח', "ויקטן ילד את אלמוךד ואת שלף ואת חצר מות. רבי הונא אמר, מקום הוא שחר חצר מות...", וכפרש"י בראשית י' כ"ו.

שנקרא כמקום דומה – שאותו המקום הנקרא 'חצר מות', שעל שמו נקרא 'חצרמות בן יקטן', וכדלעיל, מקום זה נקרא כמקום המלאך שנקרא 'דומה', המנונה על הנשמות.
שהמלאך הנקרא 'דומה' הוא 'המנונה על הנשמות', כדאייתא בברכות י"ח ב', "דילמא דומה מכריז לה", ופרש"י, "מלאך שהוא מנונה על המתים" קדים ומכריז לה...", וכן אייתא בנחומא כי תשא ל"ג, "מלאך שמו דומה שהוא מנונה על הנשמות...", ועוד.

ומקום מלאך זה הוא בבית הקברות, כדאייתא במדרש תהלים י"א ו', "ר' לוי אמר, דומה זה חצר מות, ולמה נקרא שמו חצר מות, חצר של רוחות בני אדם מתים".
ואף בית הקברות נקרא חצר מות, כדאייתא בברכות י"ח ב', וכפרש"י שם, "לחצר חצר. לבית הקברות", וליע בתרגום תהלים קט"ז ז', "והלא כל ירד דומה", "והלא כל נחתי בית קבורת אדמתא", וכע"ז כתב הרד"ק שם, "והדומה הוא הקבר והגוף בו, והגוף יורד בה", ובמצ"צ כתב, "דומה הוא הקבר, שהוא מקום דממה ושתיקה, ונשמת הרשע כאלו תרד אל הקבר עם הגוף ותאבד עם הגוף, ונקרא יורד דומה בעבור זה".

לבוש עניים לבשת – שחצרמות היה לובש לבוש של עניים.
שחצרמות היה לובש לבוש עניים, כדאייתא בב"ר ל"ז ח',

"ויקטן ילד את אלמוךד ואת שלף ואת חצר מות. רבי הונא אמר, מקום הוא ששמו חצר מות, שהן אוכלים כרישים ולבושים כלי פפיו ומצפים למיתה בכל יום...", וכלי פפיו הוא לבוש עניים, לרש"י (על המדרש שם), הוא כלי מן קנים שבמים פולזנים פיליא, ולערוך, הוא שם עשב עושין ממנו קליפין, הובא במתו"כ שם. ועוד הביא שם, שלממ"ם ורא"ש בפרק ט"ז ומסכתא דכלים (על מצאתי מקומו), הוא לבוש של זמורות. ולפיכ תואר, הוא עשביא או עלי אלילות (ואולי יוסף הבין בדבריו, שהוא מין אילן בעל פירות רבות ואורגים מהם כמעשה מצודה). ולעץ יוסף, הוא עשביא שהיו עושים מהם נייר והיו עושים מהם ג' כ"ס מלבוש.

ודעה נוספת הובא שם במדרש, "רבי שמואל אמר, אפילו כלי פפיו לא היה להם".
וטעם הדבר מדוע לבשו בגדי עניים, פשוט המדרש שהוא מחמת עניותם, שלא היה בידם בגדים אחריו, וזאת מלבד מאכלם, שאף הוא היה מאכל עניים, שאכלו רק כרישים [ומאכלם זה רמזו בשמם 'חצר מות', שחצר הוא חציר שמתרוממין כרישין, ע"פ חדושי הרד"ל שם].

וכל כן היה להם רע, ש"מצפים למיתה בכל יום", כדאייתא במדרש שם, וביארו המפרשים, שבשונה מכל אדם שיש לו פחד מהמיתה, אותם המיתה לא הפחידה, וזאת מחמת שהיה להם כל כך רע מות, שחבשו הם שאולי כשימותו יהיה להם טוב יותר. וביפה תואר שם כתב, ש"לא היו להם בטחון בזה העולם ולכן צפו למיתה בכל יום", ועייין בשערי אהרן נח י' כ"ג, שהקשה, היאך יקטן ילד לבנו בשם זה של חצר מות, הרי קיימא לן דאל יפתח אדם פיו לטען. על כן פירש, בשם ביאור תפארת ציון על המדרש, דשם זה מורה שהיה יקטן בעל תבונה, דתכלית האדם אינו אלא לאחר מיתה, דזה העולם אינו אלא כפרוזדור לפני הטורקלין, על כך קרא לבנו 'חצר מות', כדי ששמי יזכור יום המיתה. וע"כ אמר רב הונא במדרש, שמחשבתו של יקטן אודות מותו, לא עלתה בידו, שחצרמות התגורר אף במקום ששמו 'חצר מות', שאנשי המקום היו מתבודדים תמיד ומשוכלות, ולא עבדו את האדמה, ומאכלם ולבושם היה רק ממה שמצאו מוכן על פני האדמה, והיו מצפים למיתה בכל יום, כלומר אימת מות לא היה קשה עליהם.

עוד אייתא במדרש אודות חצרמות, "חצרמות וירח. דרשינן במסכת סוכה מאי חצרמות וירח, חצר יש בגיהנום שניונים בה רשעים, וכל שלושים יום מהפכין אותן באש כבשר בלצלות, וזהו שנאמר ואת ירח".
מדרש הגדול פירש נח י' כ"ו [ומאי דאייתא שהוא במסכת סוכה, לא מצאתי].

ולמשפחה גדולה זכית – שחצרמות זכה להקים משפחה גדולה, כש שאר שנים אחיו.
שחצרמות זכה להקים משפחה גדולה, ככל שאר שנים עשרה אחיו, כדאייתא בב"ר ו' ד', "אמר רבי אחא, למה נקרא שמו יקטן, שהיה מקטין את עסקיו (עניו ושלפ - ובתנ"ך). מה זכה, זכה להעמיד שלש עשרה משפחות גדולות". ומבאר במהר"ו שם, שגדלותם היתה גם בכך שהיו כל בניו ראשי אומות של שבעים בני נח.

הסופה לגיליון קודם

בשבוע שעבר כתבנו אודות ימי הבל, והבאנו דעות מחז"ל כמה היו ימיו עד שמת, וכתבנו שם, שישנה דעה שבו ביום שנולד הגורן קין, ולא מצאנו מקומו.
עם סגירת הגיליון הגיענו מכתבו של הרב י. ל. איזנשטיין שליט"א, שציין לנו מקומו (ותשו"ח לו), ב"למכסה עתיק' (להגח"ח שייטקי שליט"א), עמ' ד' ד"ה ויהי מקץ, שמביא דעה זו וכותב, "וי"א ביום שנולדו עי' (וילקוט ראובני ד"ה א"ר חמא) בשם פליאה, וצ"ט".

ימים הקרוב למיתתו לשם אחר (אא"כ בשינוי השם לחולה וכדו', שהוא רק אצל ישראל), אלא בע"כ שנקרא כן בתחילת ימיו, ובוזה ראייה על נבואת עבר אביו.

- והקטש המפורשים, מדוע חז"ל הביאו ראייה לנבואתו של עבר מנתינת שמו של בנו הגדול פלג, ולא הביאו ראייה מנתינת שמו של בנו הקטן 'קטן', שהיה עניו ומקטין עצמו, כדאייתא בב"ר ז' ו"ז ז', וכפרש"י בראשית י' כ"ה.
- איברא, שיש לציין, שעצם זה מה שהוזכר ענין נתינת שמו של יקטן ושהיה מקטין עצמו, מיד לאחר הזכרת הנבואה בשם שנתן עבר, יתכן והמדרש אף למד שהכל ענין אחד, ואף משמו של יקטן יש ללמוד כן, וצ"ע.
- ביפ"ת שם תירץ, שיתכן ובאמת בתחילה לא יקטן היה שמו, אלא בשם אחר נקרא, רק לאחר שראו שהוא נוהג בענוה ומקטין עצמו, שינה לו אביו את שמו ליקטן ע"ש מעשיו. ויש שתירצו, שיש לחלק בין נתינת שם של אדם לקראת מותו והנהגתו, שאין זה 'נביאות גדולה', אלא רק בגדר 'זוהקא בו נבואה', כמין נבואה קלה שהקב"ה נותן בלב האדם בעת קריאת שם בניו ובנותיו, וזה דבר מצוי, כמבואר בספרים הקדושים, ולכן לא נחשבת נתינת שם יקטן כראייה לנבואתו של עבר, וכך לנתינת השם פלג, המרמז על העתיד לבוא על העולם, זה נחשב לנבואה ממש, ואף לנבואה גדולה.
- וכן אי אפשר לומר שמדובר על שנות עריותו, שהרי יקטן אחיו הצעיר ילד שלוש עשרה שנים כמפורש בקרא (שם י" כ"ו - ל"ו ט'), וכל אחד מהם הקים משפחה גדולה וכדלהלן, ופשטיה דקרא על זה היה לפני שנפלה הארץ, שרק לאחר סדר תולדותיהם נכתב פרשת דור ההפלה - ויהי כל הארץ שפה אחת וגו'.
- ודבר פשוט הוא, שהפרש ראשונים ואחרים נחש העודפים על המחצית, ביחס לארבע מאות ששים וארבע, נחשב כקרוב.
- ויש לזכור, ש'סע קדו' כן, ועייין בפירושי שלפ"ד, והפילה כל יורדי דומה. המלאך המנונה על הנשמות, דומה שם כדאמרנין במי שמתו (בברכות י"ח ב'), דילמא דומה מכריז להו.
- ונקרא 'דומה' על שם שמתים דוממים (שאי"ה להעלותן באוב, עי' נתומא תשא ל"ג), כמו דוממו סלה (תהלים ד' ה").

^[1] ויהי כל הארץ שפה אחת וגו'

